

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДВНЗ
«КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ
СТЕФАНИКА»

Навчально-науковий Юридичний інститут

Кафедра конституційного, міжнародного та
адміністративного права

КНИШ ВІТАЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО ТА ПРАВО ЄС

(методичні вказівки для підготовки до семінарських занять студентів
заочної форми навчання)
Спеціальність 081 Право

Івано-Франківськ, 2025

УДК 34 [4:341.215.2]
ББК 67.51

Кн 53

Кн 53 Книш В.В. Міжнародне публічне право та право ЄС: *методичні вказівки для підготовки до семінарських занять студентів заочної форми навчання* [текст]. Івано-Франківськ: навчально-науковий юридичний інститут Карпатського національного університету імені В. Стефаника, 2025. 13 с.

Методичні вказівки розроблені на основі навчального плану Навчально-наукового Юридичного інституту «Карпатський національний університет ім. Василя Стефаника і призначений для проведення семінарських занять з курсу «Міжнародне публічне право та право ЄС».

В даних методичних вказівках прописані рекомендації для підготовки кожної з тем спецкурсу, література та нормативно-правові акти, завдання до семінарських занять, завдання казуси, перелік контрольних запитань та інші наукові джерела, що сприятиме поглибленому вивченню та засвоєнню відповідних тем.

Методичні вказівки з дисципліни «Міжнародне публічне право та право ЄС» призначені для студентів магістрів, аспірантів та викладачів

©Книш В.В, 2025

© арпатський національний університет
ім.. Василя Стефаника, 2025

Зміст

Вступ	6
Норми та джерела міжнародного права. Принципи міжнародного права	8
Право збройних конфліктів (міжнародне гуманітарне право).	12

Вступ

Метою дисципліни «Міжнародне публічне право та право ЄС» є формування у студентів цілісного уявлення про міжнародне право як особливу систему права, його структуру, предмет і суб'єктів, джерела та основні галузі; надання необхідних знань національних і міжнародно-правових актів, умінь та навичок правильного їх застосування; формування вмінь і навичок роботи з нормативно-правовими документами, їх грамотну класифікацію, вміння правильно використовувати юридичні терміни; формування наукового світогляду; визначення проблем, що виникають при його застосуванні та шляхи їх усунення.

Таким чином, метою навчальної дисципліни є аналіз та вивчення принципів та норм, які регулюють відносини між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами міжнародного права.

Розширення участі України в міжнародних відносинах, насамперед внаслідок інтеграційних європейських та євроатлантичних напрямків зумовлює необхідність вивчення та впровадження в життя сучасних міжнародних стандартів через вдосконалення національних механізмів та створення сприятливих умов для імплементації.

Завдання навчальної дисципліни «Міжнародне публічне право та право ЄС» полягає в системному і комплексному підході до вивчення суті і змісту міжнародно-правових явищ, визначення їх ролі і місця в системі сучасних міжнародних відносин.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Міжнародне публічне право та право ЄС» є: опанування студентами теоретичною і нормативною базою міжнародного публічного права; вміння застосовувати на практиці теоретичні знання з міжнародно-правових питань, що постають у сфері сучасних міжнародних відносин; засвоєння студентами концептуальних основ походження та сутності міжнародного публічного права; вивчення системи джерел міжнародного публічного права; дослідження співвідношення міжнародного публічного та національного права; формуванні у студентів розуміння інституціональної міжнародного публічного права; дослідження галузей міжнародного публічного права.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні знати:

- особливості предмета сучасного міжнародного права;
- місце міжнародно-правових норм у системі нормативного регулювання;
- особливості системи та джерела сучасного міжнародного права;
- співвідношення міжнародного і національного права;
- особливості міжнародного морського, космічного, повітряного, гуманітарного права, права зовнішніх зносин, міжнародних

- організацій, міжнародних договорів і т.д.;
- особливості міжнародної правосуб'єктності держави, міжнародних організацій, індивіда;
  - універсальні правові акти про міжнародні договори, правонаступництво держав, визнання урядів, права народів і націй, що борються за свої права, положення щодо захисту прав людини, міжнародного гуманітарного права і міжнародного кримінального права;
  - положення та практику діяльності України стосовно втілення принципів і загальновизнаних норм міжнародного права на міжнародній арені, виконання нашою державою своїх зобов'язань у відносинах між суб'єктами.

вміти:

- користуватися міжнародно-правовими актами, спрямованими, зокрема на боротьбу зі злочинністю у міжнародному праві, на захист прав людини в умовах позбавлення волі тощо;
- користуватися Конституцією та законами України, двосторонніми договорами, актами міжнародних організацій;
- застосовувати положення міжнародно-правових угод за участю України;
- тлумачити норми міжнародно-правових договорів за участю України у випадку існування її національних нормативних актів.

Семінарське заняття №1

Норми та джерела міжнародного права. Принципи міжнародного права

Міжнародне право є унікальною галуззю права через свої джерела, до яких слід відносити звичай (звичаєве право), договір (договірне право), загальні принципи права, тощо. При підготовці до семінарського заняття студенти повинні опрацювати Статут Міжнародного суду ООН та знати основні та додаткові джерела міжнародного права, а також Статут Організації Об'єднаних Націй, для того, щоб вміти виділяти основні принципи міжнародного права.

Окрім того студенти повинні знати основні положення Декларації про принципи міжнародного права 1970 року та Заключного акту НБСЄ 1975р.

Ключові слова: міжнародна норма, імперативна норма, диспозитивна норма, структура міжнародної норми, джерела міжнародного права, звичай, елементи звичаю, міжнародній конвенції, міжнародний договір, Статут Міжнародного Суду, судові рішення, судовий прецедент, доктрина міжнародного права, «мяке право», односторонні акти держав, Резолюції Генеральної Асамблеї ООН. принцип права, принцип міжнародного права, самовизначення народів, територіальна цілісність, суверенітет, права людини, невтручання, непорушність державних кордонів, мирне вирішення міжнародних спорів, міжнародне співробітництво, виконання міжнародних зобов'язань.

План

1. Поняття та види джерел міжнародного права
2. Міжнародний договір - головне джерело сучасного міжнародного права. Міжнародний звичай
3. Судові рішення і доктрина міжнародного права
4. Інші джерела міжнародного права.
5. Поняття та кодифікація основних принципів міжнародного права.
6. Принципи, що стосуються підтримання міжнародного миру і безпеки. Принцип незастосування сили чи погрози силою.
7. Принципи, пов'язані з міжнародним співробітництвом держав.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Чи є встановлений пріоритет або ієрархія джерел міжнародного права, вказаних в ст.. 38 Статуту ООН?
2. Що таке міжнародне звичаєве право? Які є елементи звичаєвого права?
3. Коли пред'являється претензія щодо державного зобов'язання за звичаєвим правом:
  - А) Де може бути закріплено докази відповідної практики Держав?
  - Б) Що таке *opinion juris*? Як воно доказується?
4. Що означає доктрина *Stare decisis*? Чи зобов'язаний Міжнародний Суд ООН своїми попередніми рішеннями?
5. Що означає стандарт доказування відповідного до даного положення? Яка сторона несе обов'язок тягаря доказування?
6. Які дії застосовує Суд, якщо він виявить прогалини в праві?
7. Що таке *travaux preparatoires*? Коли записи проектів актів та переговорів по договору є доречними?
8. Чи є джерела, вказані в ст.. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН вичерпними?
9. Що таке «м'яке право» і які є приклади м'якого права?
10. Яким чином рішення Міжнародного Суду можуть бути введені в дію?

Теми для доповідей

1. Особливості імплементації норм міжнародного права у законодавстві України.
2. Взаємодія та взаємозв'язок міжнародного права та національного законодавства.
3. Конституція України про дію міжнародних норм на території України.
4. Розкрийте сутність елементів звичаю як джерела міжнародного права.
5. Висловіть власну точку зору чи необхідно надавати обов'язковості Резолюціям Генеральної Асамблеї ООН?

Завдання

1. У 1951 р. Міжнародний Суд ООН розглядав англо-норвезький спір про рибальство. Англія стверджувала, що правило, відповідно до якого ширина входу в бухту не може перевищувати десять морських миль, є загально визнаною нормою міжнародного права. Норвегія заперечувала, що це правило не є дійсним для Норвегії, яка завжди заперечувала про його застосування стосовно своїх берегів. Чи може явно виражена й послідовна незгода певної держави перешкодити виникненню звичаєвої норми міжнародного права? Чи застосовуватиметься зазначена норма щодо цієї держави?

2. При вирішенні міжнародного спору суддя міжнародного арбітражного суду за відсутності відповідних норм міжнародного права послався на думку англійського юриста Макнейра, відповідно до якої : «Держава, на території якої спалахнуло повстання, не несе відповідальності за втрати чи збитки, яких зазнав іноземець, якщо не буде доведено, що уряд даної держави виявив недбалість, використовуючи засоби, які є в його розпорядженні, для запобігання повстанню чи придушенню його». Чи може така думка бути покладена в основу рішення Суду? Яку роль відіграє доктрина в міжнародному праві? Чи може розглядатись як джерело міжнародного права?

3. У 1999 році збройні сили США провели бомбардування об'єктів на території Югославії. Причиною цих дій стала кваліфікація НАТО операції, проведених владою Югославії в Косово, як акту геноциду. Оцініть дії збройних сил НАТО проти Югославії в частині їх відповідності принципам невтручання у внутрішні справи, незастосування сили, мирного вирішення спорів.

4. У квітні 1996 році США висловили свою рішучу незгоду з приводу співробітництва Китаю та Ірану в галузі атомної енергетики. Китай направив своїх фахівців для участі в будівництві нового заводу з перероблення уранової руди в Ірані. На думку США, Іран зможе за допомогою цього заводу одержати радіоактивні матеріали для ядерної зброї. Не зважаючи на те, що Китай і Іран повідомили МАГАТЕ про свої плани й погодилися допускати на завод, який створюється, міжнародних інспекторів, США почали кампанію щодо тиску на Китай з метою змусити його відмовитись від проекту. Чи є дії США порушенням принципу невтручання у внутрішні справи держави?

Рекомендована література:

1. Баймуратов М.О. Міжнародне право. – Х.: Одиссей, 2002. – 672 с.

1. Буроменський М. В., Кудас І. Б., Маєвська А. А., Семенов В. С., Стешенко В. С. Міжнародне право: Навч. посібник / М.В. Буроменський (заг.ред.). — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 336с.
2. Буткевич В.Г., Мищик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник для студ. вищ. навч. закладів за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г.Буткевич (ред.). — К.: Либідь, 2002. — 608с.
3. Буткевич В.Г., Войтович С. А., Григоров О. М., Заблоцька Л. Г., Задорожній О. В. Міжнародне право: Основні галузі: Підручник для студ. вищих навч. закл. за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г.Буткевич (ред.). — К.: Либідь, 2004. — 814с.
4. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / Київський ун-т права; Інститут міжнародних відносин Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка / Ю.С. Шемшученко (відп.ред.), Л.В. Губерський (відп.ред.). — Стереотип. вид. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 638с.
5. Базов В.П., Качан І.І., Майоров І.О., Поніматченко Ю.А. Міжнародне гуманітарне право: Навч. посіб. — К.: Варта, 2000. — 172с.
6. Васильєв В. Международное сотрудничество Украины в сфере разоружения и контроля над вооружениями // Підприємництво, господарство і право. — 2001. - № 6.
7. Галкіна І.В. Міжнародно-правові засади мирного врегулювання міжнародних спорів // Держава і право: Зб. наук. праць. Спецвипуск. — К., Дніпропетр., 2003. — С.63-66.
8. Дмитрієв А.І. Міжнародне гуманітарне право: основи концепції / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України; Вища школа права при Інституті держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. — К. : Логос, 1999. — 119с.
9. Дмитрієв А.І., Дяченко В.І., Цюрупа М.В. Міжнародне гуманітарне право: філософсько-правова доктрина регулювання збройних конфліктів: Навч. посіб. — К. : Сфера, 1999. Ч. 2 : Словник- довідник основних термінів і понять. — 1999. — 137с.
10. Дмитрієв А.І., Дяченко В.І., Цюрупа М.В. Міжнародне гуманітарне право: філософсько-правова доктрина регулювання збройних конфліктів: Навч. посіб.— К. : Сфера, 1999. Ч. 4 : Джерела, принципи, норми. — 2000. — 118с.
11. Міжнародне гуманітарне право і права людини / ООН; Центр прав людини ; Харківська правозахисна група ; Українсько-Американське Бюро захисту прав людини. — Х., 1994. — 14 с. — (Права людини; 13).

Семінарське заняття №2

Право збройних конфліктів (Міжнародне гуманітарне право)

Метою семінарського заняття є закріпити знання студентами основного призначення права збройних конфліктів, навчити студентів розмежовувати міжнародні збройні конфлікти, не міжнародні збройні конфлікти, комбатантів та не комбатантів, статуси воєнно-полонених, цивільних осіб. Закріпити розуміння важливості Женевських Конвенцій 1949 року та Додаткових Протоколів до них.

Студенти повинні запам'ятати основні принципи міжнародного гуманітарного права та їх ієрархію. Вміти розмежовувати учасників збройних конфліктів та знати їх правовий статус, зокрема: комбатантів, не комбатантів, цивільного населення, жертв війни, тощо.

На студента покладено завдання ознайомитись та зрозуміти важливість та призначення «Правил звичаєвого міжнародного гуманітарного права», (Customary international humanitarian law Rules <http://www.icrc.org/eng/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf>).

Практична частина спрямована на вирішення завдань на приклад існуючих збройних конфліктів в різних країнах: Лівія, Сирія, Афганістан, Палестина, Ірак, тощо.

***Ключові терміни та поняття:** міжнародне гуманітарне право, принципи міжнародного гуманітарного права, принцип пропорційності, принцип військової необхідності, комбатант, цивільне населення, воєнно-полонені, поранені особи, методи ведення війни, засоби ведення війни, міжнародний збройний конфлікт, багатонаціональні операції.*

Теоретична частина (60 хв.)

План

1. Поняття міжнародного гуманітарного права, міжнародного збройного конфлікту та не міжнародного збройного конфлікту.
2. Принципи міжнародного гуманітарного права.
3. Статус комбатанта, статус захищених осіб від конфліктів – поранені, воєнно-полонені, цивільні особи.
4. Методи і засоби ведення війни.
5. Багатонаціональні операції - відповідальність держав та міжнародних організацій.

Практична частина (20 хв.)

1.....

1999 році для того, для того, щоб зупинити поширення міжетнічного конфлікту в Косово, в своїй повітряній кампанії по колишній Югославії, НАТО бомбить радіо і телецентр в Белграді, убивши цим 16 осіб. Крім того, війська НАТО також скинули бомбу на китайське посольство в Белграді. Будь ласка, обговоріть ці випадки в світлі принципів міжнародного гуманітарного права.

При таких же умовах, чи буде міст законним об'єктом атаки з точки зору міжнародного гуманітарного права? Чи є це виключно цивільний об'єкт?

2.....

2009 році, армійські сили Шрі-Ланки прибігли до нападу на місто, яке було під контролем сепаратистського руху «Tamil Tigers». Армійські сили Шрі-Ланки вибрали стратегію створення кордону навколо зони, це Tamil Tigers мають власну базу, залишивши 200 000 цивільних громадян, в зоні, яка контролюється військовими. Кордон охоронявся 40 000 військових, 12 000 було задіяні в безпосередній боротьбі. Незважаючи на фат, що цивільні були використані як щит, армія Шрі-Ланки вбила 400 бійців Tamil Tigers, включаючи лідерів руху. Цивільні, які намагались втекти з контрольованої зони були вбиті воєнними, в результаті чого загинуло 1000 цивільних громадян. В той же час, війська Шрі-Ланки потерпіли втрати в кількості 500 осіб. Так як в багатьох випадках воєнні Шрі-Ланки не могли розрізнити між Tamil Tigers та цивільними громадянами (так як ні одні, ні інші не мали спеціальних характерних знаків), і не хотіли втратити контроль над повстанськими силами, вони не дозволяли цивільним покидати зону контролю.

Як ви оціните дану операцію в світлі принципів міжнародного гуманітарного права?

Документи, необхідні для опрацювання теми:

.....
Женевські Конвенції 1949 року, Перший Додатковий Протокол та Другий Додатковий Протокол до Женевських Конвенцій,

.....
правила Звичайного міжнародного гуманітарного права

Питання і завдання для самоконтролю:

1. Що таке міжнародне гуманітарне право?
2. Які основні відмінності між міжнародним збройним конфліктом та збройним конфліктом не міжнародного характеру?
3. В чому особливість принципу розмежування?
4. Вкажіть заборонені методи ведення воєнних дій.
5. Перелічіть основні принципи міжнародного гуманітарного права.
6. Які вимоги ставляться до особи – комбатанта?
7. Які права надано військовополоненим?
8. Які заборонені засоби ведення війни ви знаєте?
9. В чому проявляється особливість принципу військової необхідності?

Рекомендована література:

2. Баймуратов М.О. Міжнародне право. – Х.: Одиссей, 2002. – 672 с.
1. Буроменський М. В., Кудас І. Б., Маєвська А. А., Семенов В. С., Стешенко В. С. Міжнародне право: Навч. посібник / М.В. Буроменський (заг.ред.). — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 336с.
2. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник для студ. вищ. навч. закладів за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г.Буткевич (ред.). — К.: Либідь, 2002. — 608с.
3. Буткевич В.Г., Войтович С. А., Григоров О. М., Заблоцька Л. Г., Задорожній О. В. Міжнародне право: Основні галузі: Підручник для студ. вищих навч. закл. за спец. "Міжнародне право", "Міжнародні відносини" / В.Г.Буткевич (ред.). — К.: Либідь, 2004. — 814с.
4. Дмитрієв А.І., Мурвайов В.І. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / Київський ун-т права; Інститут міжнародних відносин Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка / Ю.С. Шемшученко (відп.ред.), Л.В. Губерський (відп.ред.). — Стереотип. вид. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 638с.
5. Базов В.П., Качан І.І., Майоров І.О., Поніматченко Ю.А. Міжнародне гуманітарне право: Навч. посіб. — К.: Варта, 2000. — 172с.
6. Васильєв В. Международное сотрудничество Украины в сфере разоружения и контроля над вооружениями // Підприємництво, господарство і право. – 2001. - № 6.
7. Галкіна І.В. Міжнародно-правові засади мирного врегулювання міжнародних спорів // Держава і право: Зб. наук. праць. Спецвипуск. – К., Дніпропетр., 2003. – С.63-66.
8. Дмитрієв А.І. Міжнародне гуманітарне право: основи концепції / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України; Вища школа права при

Інституті держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. — К. : Логос, 1999. — 119с.

9. Дмитрієв А.І., Дяченко В.І., Цюрупа М.В. Міжнародне гуманітарне право: філософсько-правова доктрина регулювання збройних конфліктів: Навч. посіб. — К. : Сфера, 1999. Ч. 2 : Словник- довідник основних термінів і понять. — 1999. — 137с.

10. Дмитрієв А.І., Дяченко В.І., Цюрупа М.В. Міжнародне гуманітарне право: філософсько-правова доктрина регулювання збройних конфліктів: Навч. посіб.— К. : Сфера, 1999. Ч. 4 : Джерела, принципи, норми. — 2000. — 118с.

11. Міжнародне гуманітарне право і права людини / ООН; Центр прав людини ; Харківська правозахисна група ; Українсько-Американське Бюро захисту прав людини. — Х., 1994. — 14 с. — (Права людини; 13).

Офіційні веб-сайти міжнародних установ та організацій

1. **United Nations official homepage** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.un.org/>
2. **Міжнародний суд** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.icj-cij.org>
3. **Міжнародний кримінальний суд** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: http://www.icc-cpi.int/en_menus/icc/Pages/default.aspx
4. **Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.icty.org/>
5. **Міжнародний кримінальний трибунал для Руанди** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.unictt.org/>
6. **Офіційний сайт Інтерполу** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.interpol.int/>
7. **Міжнародний Комітет Червоного Хреста** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.icrc.org/eng/>
8. **Amnesty International** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.amnesty.org/>
9. **Human Rights Watch** [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт .- Режим доступу: <http://www.hrw.org/>